

Kurssi 4 Suomen historian käännekohtia

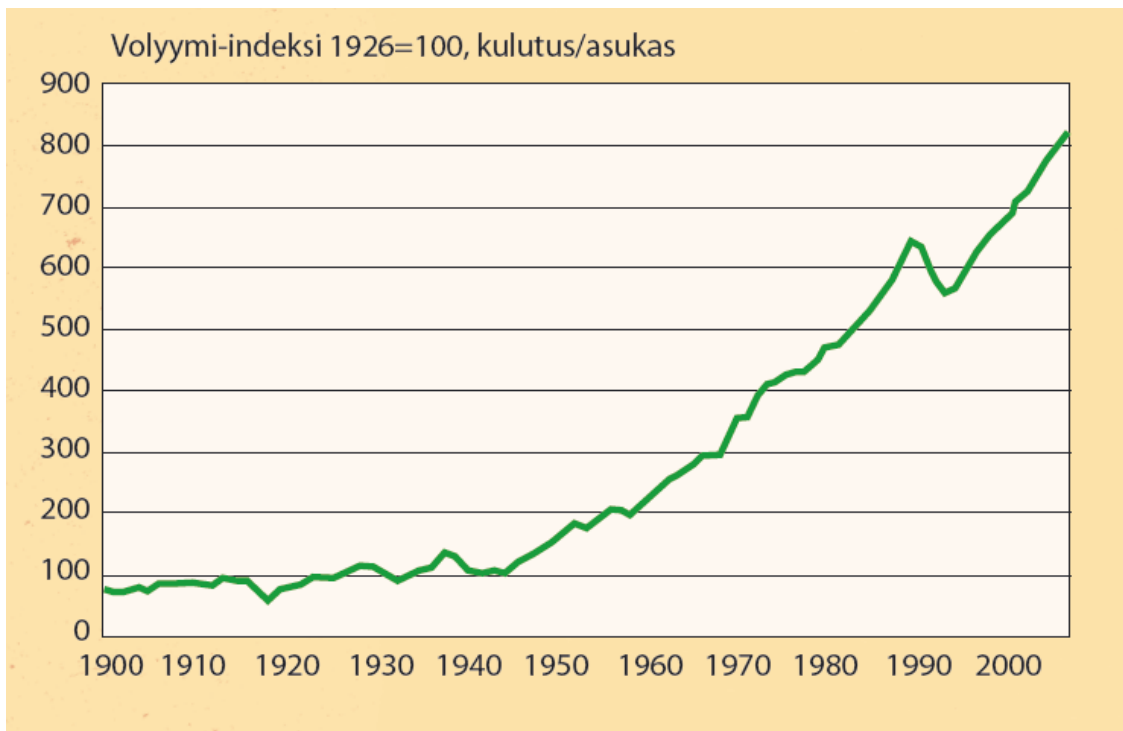
Luku VI Köyhyydestä hyvinvointiin

Harjoittele YO-tehtäviä

Kysymykset

1. Tilastotehtävä

Oheinen tilasto kuvaa yksityisten kulutusmenojen kehitystä Suomessa 1900-luvun alusta 2000-luvulle.

- Mitkä tekijät selittävät yksityisen kulutuksen jatkuvan voimakkaan kasvun? (3 p.)
- Selvitä, mistä johtuvat käyrän merkittävimmät laskut. (3 p.)

Kysymyksen vastausohjeet

- Käy tilastoa kuvaavan käyrän yhteydessä aina läpi kuvion laatimisesta annetut tiedot. Tämä kuvio alkaa vuodesta 1900 ja päättyy 2000-luvun alkuun. Kulutuksen kasvu ilmaistaan indeksillä. Sen perusvuosi on 1926, jolloin indeksi merkitään luvulla 100. Lähtötilanteessa indeksiluku on hieman alle sadan ja 2000-luvun alussa jo yli 800.
- Kulutus siis kaksinkertaistui 1900-luvun alusta 1950-luvulle tultaessa. 2000-luvun alun suomalaiset kuluttivat yli kymmenkertaisesti sadan vuoden takaiseen verrattuna.
- A-kohdassa pyydetään selittämään voimakkaan kasvun syitä. Selittävä tekijä on suomalaisten tulotason voimakas nousu, joka puolestaan liittyy ensin maatalouden tuottavuuden kasvuun, sitten teollisuuden ja palveluelinkeinojen kasvuun ja niiden tuottavuuden lisääntymiseen. Toisen maailmansodan jälkeinen hyvinvointivaltion rakentaminen on puolestaan tulonsiirtojen kautta lisännyt myös matalapalkkaisten ja palkkatyön ulkopuolella olevien mahdollisuuksia kuluttaa.
- B-kohdassa kysytään syitä kulutusmenojen notkahduksiin. Menot ovat laskeneet erityisesti 1910-luvun loppupuoliskolla maailmansodan ja sisällissodan myötä, 1930-luvun lamavuosien takia, toisen maailmansodan aikana ja 1990-luvun lamavuosina.
- Vastauksen voi lopettaa pohtimalla vuoden 2008 aikana alkaneen taantumien mahdollisia vaikutuksia yksityiseen kulutuskysyntään.

2. Ylioppilaskoetehtävä

Oheinen taulukko kuvaa Suomen valtion menojen jakautumista prosenttiosuuksittain eri tehtäviin vuosina 1920–1990.

	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990
Perinteiset valtion tehtävät (maanpuolustus, yleinen järjestys, hallinto)	25,6	25,0	57,3	6,7	8,2	12,4	14,5	15,6
Hyvinvointivaltioitehtävät (mm. sosiaaliturva, opetus ja terveydenhuolto)	15,2	21,5	4,3	19,4	22,1	36,0	47,0	51,7
Liikenne (tiet, lentokentät, tietoliikenne)	32,9	33,1	9,2	18,9	18,6	23,2	10,5	6,9
Valtion taloudelliset tehtävät (teollisuuden edistäminen, maa- ja metsätalous jne.)	8,4	16,6	6,4	19,7	20,3	16,8	16,8	11,9
Muut tehtävät (mm. valtion velka, avustukset kunnille, eläkemenot)	18	4	23	35	31	12	11	14

Erkki Berndtson, Poliitiikka tieteenä. 2003.

- a) Mitä muutoksia valtion menojen kohdentumisessa on tapahtunut? (2 p.)
 b) Miten muutokset voidaan selittää? (4 p.)

Kevät 2006

3. Tehtävä

Sanotaan, että suomalainen yhteiskunta on ollut jatkuvassa liikkeessä 1960-luvun alusta lähtien. Miten liike on näkynyt yhteiskunnan eri alueilla? Ota huomioon esimerkiksi talous, koulutus, kulttuuri, arvot ja elämäntavat.

Vastaukset

1. Tilastotehtävä

Ks. kysymyksen vastausohjeet.

2. Ylioppilaskoetehtävä

Vastauksen a)-kohdan painoarvo on 2 pistettä. Se tarkoittaa, että tilastosta pitää etsiä pääkohdat eikä käyttää turhaan aikaa prosenttiosuuksien yksityiskohtaiseen tarkasteluun. Erityisesti on huomattava, että kyseessä ovat koko ajan suhteelliset osuudet, eivät absoluuttiset. B)-kohdasta pisteitä voi saada 4, joten pääpaino on muutosten selittämisessä. Kohdat voi myös käsitellä yhdessä.

a) Mitä muutoksia valtion menojen kohdentumisessa on tapahtunut? (2 p.)

Keskeiset muutokset ovat:

- *Perinteisten valtion tehtävien osuus on aluksi ollut korkeahko, noussut sodan aikana yli puoleen kaikista menoista, laskenut 1950 ja 1960 sekä noussut hieman sen jälkeen.*
- *Hyvinvointivaltiotehtävien osuus on noussut melko tasaisesti koko ajanjakson ajan lukuun ottamatta vuosia 1940 ja 1950. Osuus on ollut huippulukemissa (51,7 %) vuonna 1990.*
- *Liikenteen osuus on laskenut tasaisesti koko tarkastelukauden ajan.*
- *Valtion taloudellisten tehtävien osuus on lähtenyt matalan alkuosuuden jälkeen nousuun, joka saavutettiin 1950 ja 1960. Sen jälkeen osuus on laskenut.*
- *Muiden tehtävien osuus on tilaston alkuvuosista noussut vuosina 1950 ja 1960, mutta laskenut sen jälkeen.*

b) Miten muutokset voidaan selittää? (4 p.)

Muutoksia voidaan selittää seuraavilla seikoilla:

- *Perinteisten valtion tehtävien osuus on laskenut, koska valtion tehtäväkenttä on koko ajan laajentunut. Poikkeuksen muodostaa vuosi 1940, jolloin talvisodan ja välirauhan ajan maanpuolustusmenot veivät yli puolet menoista. Vastaavasti osuudet ovat sodan jälkeen voimakkaasti laskeneet.*
- *Hyvinvointivaltiotehtävien kasvu liittyy valtion tehtävien muuttumiseen: pohjoismaisen mallin mukaisen hyvinvointivaltion rakentaminen on vienyt paljon varoja. Poikkeuksen muodostavat jälleen sota-aika ja sodanjälkeinen kausi, jolloin keskityttiin muihin tehtäviin.*
- *Liikenteen osuuden jatkuva lasku kertoo alun perusinvestoinneista teihin ja rataverkkoon. Samaa tarvetta ei ole sotien jälkeisinä vuosina enää ollut.*
- *Valtion taloudellisten tehtävien osuuden nousu vuosina 1950 ja 1960 selittyy maatalouden tukemisella ja teollisuusinvestointien kehittämällä.*
- *Muiden tehtävien osuuden nousu vuodesta 1950 selittyy sodan aiheuttamilla kustannuksilla, esimerkiksi eläkemenoilla ja asutustoiminnan tukemisella.*

3. Tehtävä

Sanotaan, että suomalainen yhteiskunta on ollut jatkuvassa liikkeessä 1960-luvun alusta lähtien. Miten liike on näkynyt yhteiskunnan eri alueilla? Ota huomioon esimerkiksi talous, koulutus, kulttuuri, arvot ja elämäntavat.

Talous:

- *Euroopan nopein rakennemuutos, varallisuuden voimakas kasvu, talouden rajut nousut ja laskut, esimerkiksi 1990-luvun lama.*

Koulutus:

- *Laajentunut voimakkaasti, peruskoulu tuonut kaikille vähintään 9-vuotisen koulutuksen, ylioppilaitten määrä noussut 7 000:sta yli 30 000:een, korkeakouluopetusta laajennettu, ammattikorkeakoulujärjestelmä perustettu ja ammatillista opetusta kehitetty. Opintotukijärjestelmä luotu.*

Kulttuuri:

- *Osuus kansantuotteesta noussut, alue monipuolistunut ja kansainvälistynyt, nuorisokulttuuri laajentunut, teknologia muuttanut vastaanottoa, sähköisen tiedonvälityksen tulo, esimerkiksi printtimedian siirtyminen osin verkkoon, television ja radion tarjonnan moninkertaistuminen, internetin käyttö.*

Arvot:

- *Toisaalta moniarvoistumista, toisaalta entistä tiukempaa ryhmäkohtaista arvonmuodostusta, esimerkiksi jotkut uskonnolliset yhteisöt tai moottoripyöräjengit.*

Elämäntavat:

- *Monipuolistuneet, esimerkiksi kulutustottumukset, asuminen, harrastukset erilaistuneet. Myös poikkeavia elämäntapoja sallitaan, esimerkiksi sukupuolisilla vähemmistöillä mahdollisuus tulla julkisuuteen. Toisaalta kansainvälinen viihde ja viestintä ovat samanlaistaneet elämäntapoja kaikissa länsimaissa.*